

İBRA SÖZLEŞMESİNİN KONUSUNUN VE KAPSAMININ SINIRLARI*

THE LIMITS OF THE SUBJECT MATTER AND THE SCOPE OF THE CONTRACTS ON THE EXTINCTION OF DEBT

Emre CUMALIOĞLU**

ÖZET:

Bu çalışmada, öncelikle, borcu sona erdiren hallerden biri olan ibra sözleşmesinin borç ilişkisine etkisi ve ana borç ile birlikte sona erecek fer'i borçlar üzerinde durulmuştur. İkinci olarak ibra sözleşmesine konu olamayan alacaklara, bazı koşullarla konu olabilecek alacaklara (üçüncü kişi yararına sözleşmelerdeki alacak, limited ortağın esas sermaye payı alacağı, Karayolları Trafik Kanunu'nun 111/II. maddesi) ve müstakbel alacakların ibra edilmesinin mümkün olup olmadığına değinilmiştir. Makalemizde özellikle; aşkın zarar ve gecikme tazminatı ile ibra sözleşmesi arasındaki ilişkiye; bunlar ve manevi zarar, vekâlet ücreti, dava masrafları gibi ibra sözleşmesinde özel olarak yer verilmesi gereken alacaklar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

İbra, Feragat, Aşkın Zarar, Manevi Tazminat, Borcun Sona Ermesi, Sözleşme, Munzam Zarar.

ABSTRACT:

Contracts on extinction of debt is specially regulated in the Turkish Code of Obligations (No: 6098) (Art. 132) and The Swiss Code of Obligations (Art. 115). However this regulation does not consist details of that contract's limits of its subject matter and its scope. Thus, these topics are being discussed in cases. In this article we will try to explain some special and mostly discussed issues related to contract on extinction of debt.

Keywords:

Extinction of Debt, Release Contract, Excess Damage, Contract, Further Damage.

* Bu makale, hakem incelemesinden geçmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (cumalioglu@gmail.com).

Kaynaklara ulaşmamdaki yardımlarından dolayı Sayın Dilek Tıkız'a teşekkür ederim.

I. GİRİŞ

İbra sözleşmesi; dar anlamda borcu sona erdiren, tasarrufi nitelikte bir hukuki işlemdir. Çocuğun nafaka alacağı, işçinin ücret alacağı gibi alacaklar ibra sözleşmesine mutlak olarak konu olamazken, kanunda belirtilen bazı alacaklar koşula bağlı olarak konu olabilir. Diğer yandan, ayırık tutulmayan fer'i borçlar asıl borcun ibrası ile son bulur. İbranın aşkın zarar gibi hukuki nedeni farklı olan alacaklara ise etkisi olmaz.

Bu çalışmamızda yasa, öğreti ve özellikle Yargıtay kararları ışığında, ibra sözleşmesinin konusunu, kapsamını, bu sözleşmenin konusunu oluşturamayacak borçları inceleyecek ve bazı davalardan hareketle, ibra sözleşmesinde özel olarak belirtilmesi gereken alacaklara değineceğiz.

Planımıza göre; öncelikle ibra sözleşmesi genel olarak tanımlanacak, tanımına, benzer hukuki kavramlardan farklarına, hukuki niteliğine ve şekline (II-A), daha sonra ibra sözleşmesinin kapsamında yer alan borçlara, ibra sözleşmesinin konusu nedeniyle geçersiz olmasına ve müstakbel alacaklara değinilecektir (II-B). Ardından ibra sözleşmesinde özel olarak belirtilmesi gereken bazı alacaklar incelenecek (II-C) ve nihayet sonuç kısmına geçilecektir (III).

Çalışmamızda "alacağın ibrası" ve "borcun ibrası" ifadelerine bir arada yer vermemizin bilinçli olduğunu, ikisi arasında bir fark bulunmadığını belirtmek isteriz.

II. İNCELEME

A. Genel Olarak İbra Sözleşmesi

1. Tanımı ve Benzer Hukuki Kavramlardan Farkları

Hukukumuzda borcun ifa ile sona ermesi kuralının istisnalarından olan ibra sözleşmesi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK)¹ düzenlenmiştir (m.132)². Bu düzenlemeye göre ibra sözleşmesi; alacaklı ile borçlunun anlaşarak, ifa edilmiş bir borcu kısmen ya da tamamen sona erdirmelerini konu alır³.

¹ Resmi Gazete (RG.): S. 27836, T. 4.2.2011.

² İsviçre Borçlar Kanunu'nun 115. maddesinde düzenlenen bu sözleşmeye mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda yer verilmemişti.

³ ZEVKLİLER, Aydın/ERTAŞ, Şeref/HAVUTÇU, Ayşe/AYDOĞDU, Murat/CUMALIOĞLU, Emre: Borçlar Hukuku, Barış Yay., İzmir 2013, s.354; TEKİNAY, Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.2, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1985, s.1319 vd; BUCHER, Eugen: OR Allgemeiner Teil, Untergang: Schuldenerlass, Stundung, Novation; OR 114-118, 2. Auflage, 1988, s.401 (http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORAT_22.pdf); GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER: Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Schulthess, Zürich 2014, s.205. HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WIEGAND, Wolfgang: Basler Kommentar Obligationenrecht I Art. 1 – 529 OR, 4. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, s.715 Rn.4; MUSIELAK, Hans-Joachim: Grundkurs BGB, 11. Auflage, Verlag C.H.Beck, München 2009, s.98; HÜTTE, Felix/HÜTTE, Marlena: Schuldrecht Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2010, s.69.

Borcu ifa dışında sona erdiren diğer istisnai haller: borçlu ve alacaklı sıfatlarının birleşmesi, ikale⁴, yenileme⁵, takas, ibra, konkordato ve sulh yolu ile borcun sona ermesidir. Zamanaşımı borcu sona erdirmese de borçlu lehine bir def'idir. Borç; fesih, dönme, cayma, iptal ile ve hizmet, vekâlet gibi bazı sözleşmelerde taraflardan birinin ölümüyle de sona erebilir.

İbra⁶ bir sözleşme olması nedeniyle; tek taraflı bir hukuki işlem olan, aynı haklardan, yenilik doğuran haklardan ve def'ilerden vazgeçmek anlamına gelen feragatten ayrılır⁷.

Bu sözleşmenin; bir hukuki uyumsuzluğun taraflarının, uyumsuzluğu karşılıklı ödümler vererek çözmek için yaptıkları sözleşme olan sulh sözleşmesi içinde yer alması mümkündür⁸. Sulh sözleşmesinin içinde ibra sözleşmesi ve menfi borç ikrarı bulunabileceği gibi, ibra sözleşmesinde de bir menfi borç ikrarı yer alabilir⁹.

B. İBRA - Madde 132- *Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabılır.*

- ⁴ İbra sözleşmesi dar anlamda borç ya da borçları sona erdirir, taraflar borç ilişkisini sona erdirmek istiyorlarsa bozma (ikale) sözleşmesi yapmalıdırlar (EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Ankara 2015, s.1270).
- ⁵ İbra sözleşmesi alacaklının borçluyu borçtan kurtarma iradesine sahip olması durumunda söz konusu olur. Aksi takdirde, örneğin alacaklının iradesi borçtan kurtarmak değil ama örneğin borcun koşullarını değiştirmek ise ibra değil, sözleşme koşullarının değiştirilmesi ya da borcun yenilenmesi söz konusu olabilir. Yenilemede tarafların açık iradelerinin bulunması gerekir (TBK m.133/I -yenileme sayılmayan bazı haller ikinci fıkrada gösterilmiştir). Yenileme yeni borç doğuran bir sözleşme olduğundan o borç ilişkisinin doğmasına ilişkin geçerlilik koşullarına tabidir (KILIÇOĞLU, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turan Kitabevi, Ankara 2011, s.813, 816).
- ⁶ İbra, hastayı iyi etmek anlamına gelir ARSEBÜK, Esat: Borçlar Hukuku, Ankara 1950, 854.
- ⁷ GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk-İsviçre Hukukunda İbra Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s.68 vd.
- ⁸ Sulh, borcun sona erdirilmesi dışında konular da içerebilir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 313/II hükmüne göre taraflar üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda sulh sözleşmesi yapabilirler. Usul hukuku bakımından sulh sözleşmesi ile dava sona erer. Maddi hukuk bakımından ise eğer taraflar arasında bir borç ilişkisi mevcutsa bu borç sona erebileceği gibi taraflar yeni bir ödeme planı üzerinde anlaşabilirler ya da borcun miktarını arttırabilirler. Bu sözleşme, mahkemede ya da mahkeme dışında yapılabilir. Mahkemede yapılan sulh sözleşmesi şekle bağlıdır (bkz. HMK. 154/II/ç) ancak mahkeme dışında yapılan sulh sözleşmesi şekle bağlı değildir (TBK m.12) (ZEVKLİLER, Aydın/GÖKYAYLA, Emre: Özel Borç İlişkileri, Turhan, Ankara 2013, s.12). Türk-İsviçre hukukuna göre sulh sözleşmesi borçlandırıcı ya da tasarrufi bir sözleşme niteliğinde olabilir (TURANBOY, Nuri: İbra Sözleşmesi, Ankara 1998, s.45). Sulh sözleşmesinde borcun sona erdirilmesi; ibra, borcun kabulü, yenileme, erteleme, değiştirme şeklinde olabileceği gibi bunların hepsini ya da bir kaçını kapsayabilir (TURANBOY, s.443-46. İZMİRLİOĞLU, Ayça: 6098 Sayılı Kanuna Göre İbraname, Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Cilt II, İzmir 2013, s.1465).
- ⁹ Bkz. EREN, s.1272; GÜMÜŞ, s.52 vd. Turanboy'a göre gerçekten var olan bir borç ile ilgili olarak menfi borç ikrarı aslında ibradır ama gerçekte var olmayan bir borç hakkından menfi borç ikrarında bulunulması gerçek anlamda menfi borç ikrarıdır (TURANBOY, s.103, 104).

2. Hukuki Niteliği ve Şekli

İbra bir sözleşmedir¹⁰ (TBK m.132). Bu nedenle, alacaklının tek tarafı olarak borçluyu ibra ettiği yönündeki irade beyanı ibra değildir. **İbra sözleşmesinin geçerliliği kural olarak şekle tabi değildir**.¹¹ Bu sözleşme, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur, beyanların örtülü olması mümkündür¹². İbra sözleşmesinin konusu alacağı doğuran borç ilişkisi şekle bağlı olsa da ibra sözleşmesi şekle bağlı değildir (TBK m.132).¹³

İvazsız ibra sözleşmesi bağışlama sözleşmesine¹⁴ benzese de geçerlilik bakımından yazılı şekilde yapılması gerekmez nitekim ibra tasarrufi niteliktedir ve bağışlama sözü verme sözleşmesinden çok elden bağışlama sözleşmesine benzer. Kaldı ki elden bağışlama sözleşmesi dahi salt tasarrufi olmadığı gibi geçerliliği de şekle tabi değildir.

Ancak ivazsız ibra vaadinin, bağışlama sözü verme sözleşmesi gibi düşünülerek yazılı şekilde yapılması gerektiği ileri sürülebilir¹⁵. Kanımızca ivazsız ibra **vaadi** sözleşmesinin geçerliliği dahi şekle tabi değildir¹⁶. Öncelikle istisnai hükümlerin dar yorumlanması ilkesi buna engeldir, şekle tabi sözleşme istisnaidir, diğer yandan ibra sözleşmesine ilişkin özel hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm açıkça şekil serbestisinden söz etmektedir. Son olarak bağışlama sözü verme sözleşmesinin konusu bir mülkiyet hakkının devri taahhüdü iken, ibra vaadi sözleşmesinin ko-

¹⁰ ZEVKİLİLER, Aydın/ERTAŞ, Şeref/HAVUTÇU, Ayşe/AYDOĞDU, Murat/CUMALIOĞLU, Emre: Borçlar Hukuku, Barış Yay., İzmir 2013, s.354; TEKİNAY, Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.2, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1985, s.1319 vd; BUCHER, Eugen: OR Allgemeiner Teil, Untergang: Schuldenerlass, Stundung, Novation; OR 114-118, 2. Auflage, 1988, s.401 (http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORAT_22.pdf); GAUCH / SCHLUEP / SHMID / EMMENEGGER: Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Schulthess, Zürich 2014, s.205. HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WIEGAND, Wolfgang: Basler Kommentar Obligationenrecht I Art. 1 – 529 OR, 4. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, s.715 Rn.4; MUSIELAK, Hans-Joachim: Grundkurs BGB, 11. Auflage, Verlag C.H.Beck, München 2009, s.98; HÜTTE, Felix/HÜTTE, Marlena: Schuldrecht Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2010, s.69.

¹¹ BECKER, H.: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht Band VI Obligationenrecht 1. Abteilung Allgemeine Bestimmungen Art. 1- 183 OR, Bern, 1941/1945, s.600 Rn. 3. HONSELL /VOGT /WIEGAND, s.678 Rn.8; BUCHER, s.402.

¹² GAUCH / SCHLUEP / SHMID / EMMENEGGER, s.205; GAUCH, Peter/AEPLI, Victor/STÖCKLI, Hubert: Präjudizienbuch OR, Schulthess 2012, s.396. İZMİRLİOĞLU, s.1461; KILIÇOĞLU, s.812; OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, Vedat, İstanbul 2012, s.577.

¹³ BUCHER, s.402; SCHLÜTER, Martin: Münchener Kommentar zum BGB, 7. Auflage, München 2016, § 397 Rn. 2-3.

¹⁴ BUCHER, s.398. MUSIELAK, s.102.

¹⁵ Gümüş, ivazlı – ivazsız ibra sözleşmesi ayrımının yerinde olmadığını, bu ayrımın borçlandırıcı işlemler için yapılması gerektiğini, tasarrufi nitelikteki ibra sözleşmesinin bu şekilde ayrıma tabi tutulmaması gerektiğini, istisnaen elden bağışlama niteliğindeki, bir borçlandırıcı işleme dayanmayan ibra sözleşmesinin ivazsız ibra sözleşmesi olarak nitelendirilebileceğini belirtmektedir (GÜMÜŞ, s.101, 102).

¹⁶ Krş. İZMİRLİOĞLU, s.1463.

nusu bir alacak hakkının sona erdirilmesinin taahhüt edilmesidir. Bu nedenle de iki sözleşme arasında kıyasen uygulamayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır.

İstisnai olarak, işçinin işverenden alacaklarına ilişkin ibra sözleşmesinin geçerliliği şekle tabidir (TBK m.420).

İbra sözleşmesi bir tasarruf işlemidir¹⁷, hakkı doğrudan etkiler bu nedenle ibra eden tasarruf yetkisine sahip olmalıdır¹⁸. Ayrıca ivazsız ibra sözleşmesinde ibra edenin, ivazlı ibra sözleşmelerinde kural olarak her iki tarafın tam ehliyetli olması gerekir.¹⁹ İbra sözleşmesinin illi mi mücerret mi olduğu tartışmalıdır²⁰.

İbranın **geciktirici ya da bozucu** koşula bağlı olarak yapılması mümkün görülse de²¹ Yargıtay'ın bazı kararlarında ibranın koşula bağlı yapılamayacağı belirtilmektedir²².

B. İbra Sözleşmesinin Konusu ve Kapsamı

1. Genel Olarak

İbra sözleşmesinin konusunu bir alacak hakkı oluşturur²³. Bu alacak hakkının kaynağı önem arz etmez. Alacağın para dışında yapma veya yapmama alacağı olması ve eksik borçların ibrası da mümkündür. **Buna karşılık aynı haklar, yenilik doğuran haklar ve koruma yükümleri ibra sözleşmesinin konusunu oluşturmaz**²⁴.

¹⁷ SCHLÜTER, Rn. 6; BUCHER, s.403; BAMBERGER, Heinz Georg/ROTH, Herbert: Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 1, 2. Auflage, München 2007, s.1753 Rn.2.

¹⁸ EREN, s.1271; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler İstanbul 1977, s.428; GAUCH / SCHLUEP / SHMID / EMMENEGGER, s.206; GÜMÜŞ, s.20 vd.; İZMİRLİOĞLU, s.1462; KILIÇOĞLU, s.812; REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2008, s.380; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1321; TUNÇOMAĞ, Kenan: Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1969, s.686.

¹⁹ HONSELL/VOGT/WIEGAND, s.715 Rn. 5.

²⁰ EREN, s.1272.

Mücerret olduğu görüşü için bkz. ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTCU/AYDOĞDU/CUMALIOĞLU, s.354.

²¹ TURANBOY, s.94, Yrg. 9. HD 11195 E. 936 K., Çenberci 1978, s.1218 nak. ÇİL, Şahin: İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname), Legal, İstanbul 2006, s.27.

²² Dava, davacı kiracının, finansal kira sözleşmesinin feshi üzerine daha önce kiralayana ödediği peşinatın istirdadı istemine ilişkindir.

Uyuşmazlık, kiralanan malın hasarının sözleşme süresi içinde ortaya çıkması üzerine sorumluluğun kime ait olacağı ve davacı kiracının peşinatın iadesini isteyip isteyemeyeceği üzerinde toplanmaktadır.

Davacı kiracı, kiralananın kendisine teslimi sırasında malın daha önce hasarlandığını tesbit ettirmesi üzerine 1.7.1997 tarihli ihtarname çekerek, hasarlı olarak gönderilen malın kira bedelini ödemeyeceğini, sözleşmenin feshedilmesini, sözleşme nedeniyle hiçbir hak ve alacak taleplerinin kalmadığını davalı kiralayana bildirmiştir.

Davalı ise, aynı tarihli cevabında, malın hiçbir faiz ve anapara kaybı olmadan satılabildiği takdirde peşinat olarak alınan dava konusu miktarın iade edileceğini ya da yeni bir işlem için peşinat olarak sayılabileceğini ve sözleşmeyi feshettiklerini davacıya bildirmiştir. Davalı peşinatı koşullu olarak iade edeceğini bildirdiğinden artık davacı ibraname ile bağlı sayılamaz. İbraname, kayıtsız ve şartsız olarak bildirilmeli ve karşı tarafça yine kayıtsız ve şartsız olarak kabul görmelidir (Yrg. 11. HD. E. 2000/2845 K. 2000/4073 T. 11.5.2000 www.kazanci.com -Erişim Tarihi (ET.) 10.12.2015-)

²³ GAUCH / SCHLUEP / SHMID / EMMENEGGER, s.205; HÜTTE/HÜTTE, s.69 Rn. 234.

²⁴ GÜMÜŞ, s.133, 134, 140.

Doktrinde, örneğin paylı mülkiyette ortaklığın sürdürülmesi (idame-i şüyu) sözleşmelerini en çok on yıl için geçerli sayan TMK m.698/II hükmünün (on yıldan uzun süre bakımından) bir ibra engeli teşkil edeceği savunulmuştur²⁵. Oysa burada teknik anlamda bir ibra söz konusu değildir. Paylı mülkiyette paylaşma istemi bozucu yenilik doğuran bir haktr²⁶, bu nedenle paylaşma isteminden ancak bir feragat²⁷ söz konusu olabilir. Diğer bir ifade ile bu hak bir alacak hakkı olmadığı için ibra sözleşmesine konu olmaz, bu nedenle ibra engeli olması da söz konusu değildir.

TBK m.255/II'deki taksitle satış sözleşmesinde alıcının geri alma hakkından feragat edemeyeceğine ilişkin hüküm ve TBK m.257, 326'deki takas hakkından önceden feragat yasağı da teknik anlamda feragati ifade eder. Geri alma hakkı ve takas, tek taraflı, varması gereken irade beyanı ile sonuç doğuran bozucu yenilik doğurucu haklardandır (TBK m.143)²⁸.

TBK m.363/I'e göre, *tarımsal bir taşınmazın her zamanki verimi, olağanüstü felaket veya doğal olaylar yüzünden önemli ölçüde azalırsa kiracı, kira bedelinin orantılı bir miktarın indirilmesini isteyebilir*. İkinci fıkrada bu haktan başlangıçta feragatin geçersiz olduğu belirtilmektedir²⁹. Öğretide, madde metnindeki feragatin hatalı kullanıldığı aslında kiraya verenin indirim borcunun ibra edilemeyeceğinin düzenlendiği belirtilmektedir³⁰. Bize göre Kanundaki ifade doğrudur. Burada kiraya verenin Kanundan doğan bir borcu bulunmaktadır, ayrıca bu borç tarımsal taşınmazların verimli kullanılmasını temin için sosyal, ekonomik amaçlarla kabul edilmiştir. Kiracının indirim talep etmesi yenilik doğurucu bir haktr, kiraya veren uygun indirimi yapmalıdır.

İbra sözleşmesi, yalnızca sözleşmede belirtilen borcu sona erdirir, taraflar arasındaki diğer borçlara etkisi olmayacağı gibi, borcun muğlak olarak belirtilmesi durumunda da ibradan söz edilemez.³¹ Bazı Yargıtay kararlarına göre, borç kalemlerinin teker teker gösterilmediği, genel ifadeler içeren ibra sözleşmeleri geçersizdir³². Bu nedenle ibraya konu olan borcun kapsamı net bir şekilde belir-

²⁵ Gümüş bu hükmü bir ibra engeli olarak görmektedir bkz. GÜMÜŞ, s.145, 146.

²⁶ AYBAY/HATEMİ: Eşya Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s.141.

²⁷ Ertaş da "feragat" terimini kullanmaktadır. ERTAŞ, Şeref, Eşya Hukuku, Barış Yay. İzmir 2015, s.253.

²⁸ EREN, s.1274; KILIÇOĞLU, s.834, ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/AYDOĞDU/CUMALIOĞLU, s.357. Bu hükümlerle tarafların takastan feragat sözleşmesi yapmaları yasaklanmıştır (KILIÇOĞLU, s.834).

²⁹ Buradaki feragat yasağı iki durumda ortadan kalkar bunlardan biri kira bedelinin belirlenmesi sırasında birinci fıkrada belirtilen olağanüstü durumların gerçekleşme ihtimalinin göz önünde bulundurulmuş olması, ikincisi ise doğan zararın sigorta ile karşılanmış olmasıdır.

³⁰ GÜMÜŞ, s.147.

³¹ SCHLÜTER, § 397 Rn.7.

³² OĞUZMAN/ÖZ, s.579; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1325; Yrg. 9. HD. 12.12.2005 2005/13634 E., 2005/39085 K.; Yrg. 9. HD. 21.11.2005 2005/34703 E., 2005/36619 K.; Yrg. 9. HD. 15.06.2005 2004/29588 E., 2005/21441 K. nak. ÇİL, s.146, 147.Yrg. 9. HD. 22.11.2004 2004/10565 E. 2004/27739 K. nak. ÇİL, s.148.

tilmelidir. “Tüm borçlar sona ermiştir” şeklindeki genel ifadeler içeren, **kapsamı tam olarak anlaşılabilen ibra sözleşmeleri dar yorumlanır**³³.

Özellikle İş Hukukunda dar yorum sıkı şekilde uygulanmaktadır³⁴. Yüksek Mahkemenin pek çok kararında ibra sözleşmeleri bakımından dar yorum ilkesine vurgu yapılmış; ibra sözleşmesinde gösterilen miktarın bu miktarla sınırlı makbuz olarak yorumlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu kararlara göre ibranamenin, üzerinde yazılı olmayan alacaklar bakımından bir etkisi olmayacaktır³⁵. TBK m.420/III’de de aynı yönde düzenlemeye gidilmiştir.

İbranın kısmen ya da tamamen olması mümkündür³⁶. Tam ibra sözleşmelerinde alacaklı alacağının tamamı üzerinde tasarruf eder ve borç son bulur. Kısmi ibrada ise alacağın belli bir kısmı üzerinde tasarruf edilir, borç o kısım için sona erer, örneğin yalnızca faiz borcunun ibrası mümkündür³⁷. Aksi ispat edilmedikçe ibra borcun tamamı için yapılmış sayılır³⁸.

2. Kural Olarak İbra Sözleşmesinin Kapsamında Yer Alan Hak ve Borçlar (Fer’i Hak ve Borçlar) ve Bunun İstisnaları

Bir ayrıma göre haklar; asıl, fer’i, tali (yenilik doğuran haklar, def’iler) olmak üzere üçe ayrılır. Fer’i haklar borç ilişkisinde asıl hak olan alacak hakkına bağlı; ceza koşulu, faiz, kefalet, rehin, hapis hakkı gibi haklardır, bunlardan kefalet, rehin, hapis hakkı asıl alacağı güvence altına alan; ifaya ekli ceza koşulu, faiz ise genişleten, çoğaltan fer’i (bağlı) haklardır³⁹.

Taraflar sözleşmede aksini kararlaştırmadıkça asıl alacakla birlikte rehin, kefalet, faiz, ceza koşulu gibi fer’i haklar da sona erer⁴⁰ (TBK m.131, 179/II). Alacak devredildiğinde ayrıca bir işleme gerek kalmaksızın fer’i haklar kendiliğinden alacaklıya geçerler (TBK m.189)⁴¹.

³³ EREN, s.1272; OĞUZMAN/ÖZ, s.579; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, C.2, s.1325. BAMBERGER/ROTH, s.1755 Rn.12, s.1757 Rn.23.

³⁴ “... Ne varki, anılan belge fazla mesai alacağını kapsamamaktadır. İş Hukukunda işçinin korunması temel ilkesi karşısında ibranamede” sair her türlü alacaklarını aldım “şeklindeki ifade işçi aleyhine yorumlanamaz. Bu bakımdan fazla mesai ile ilgili davacı ve davalı tüm delilleri toplanarak hasil olacak sonuca göre karar verilmelidir. (Yrg. 9. HD. E. 1999/13073 K. 1999/16177 T. 21.10.1999 www.kazanci.com ET. 15.10.2014)

³⁵ Yrg. HGK 17.3.1978 10-26/250 E. K.; Yrg. 9. HD. 12.12.2005 2005, 22005/13634 E.2005/39085 K.; Yrg. 9. HD. 21.11.2005, 3005/34703 E. 2005 36619 K. ÇİL, s.146 vd.

³⁶ HONSELL/VOGT/WIEGAND, s.678 Rn.7; OLG Koblenz 10.10.2002 – 5U 273/02 (<https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnjw-rr%2f2003%2fcont%2fnjw-rr.2003.73.1.htm&pos=4hlwords=on>)

³⁷ KILIÇOĞLU, s.813.

³⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s.577.

³⁹ EREN, s.1303; SEROZAN, Rona: Medeni Hukuka Giriş, 2005, s.176.

⁴⁰ FEYZİOĞLU, s.431. Yrg. 3. HD. 2005/2269 E., 2005/3102 K. (www.kazanci.com ET. 12.11.2015)

⁴¹ EREN, s.1238; OĞUZMAN, Kemal/BARLAS, Nami: Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, Vedat, İstanbul 2011, s.165; OĞUZMAN/ÖZ, s.540. Roma hukukunda ise fer’i haklar intikal etmezdi (RADO, Türkan: Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, İstanbul 1967, s.190).

Öyleyse, konumuz bakımından ifade edersek; fer'i borçların ibrası asıl borcun da ibra edildiği anlamına gelmez⁴². Diğer yandan, asıl borcun ibrası ile fer'i borçlar da son bulur.⁴³ Asıl borcun ibrasında rağmen fer'i borçların varlığını sürdürebilmeleri alacaklının hakkını açıkça saklı tutması ile ya da hal ve koşullardan saklı tutulduğunun anlaşılabilmesi ile mümkündür⁴⁴. TBK m.131/II'ye göre, asıl alacak sona ermesine rağmen, işlemiş faiz ve ceza koşulunun talep edilebilmesi için; a) sözleşmeyle bu hakların saklı tutulmuş olması veya b) ifa zamanında bu hakların saklı tutulduğunun bildirilmiş olması veyahut c) durum ve koşullardan hakların saklı tutulduğunun anlaşılabilir olması gerekir.

Yargıtay kararlarına göre, dava açıldıktan sonra, dava tarihine kadar işlemiş faiz ile birlikte asıl alacak ödenmişse, dava tarihinden ödeme tarihine kadar geçen süre için de faiz (ve yargılama giderleri) ayrıca talep edilebilir⁴⁵.

Ayrıca belirtmek isteriz ki, Yargıtay kararlarına göre faiz her zaman bir fer'i borç olmayabilir, bazı hallerde faiz asıl alacağın kendisidir. Örneğin, sebepsiz zen-

⁴² ÇİL, s.28; EREN, s.1273; REİSOĞLU, s.361; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1325; TUNÇOMAĞ, s.686.

⁴³ BECKER, s.603 Rn.12; BAMBERGER/ROTH, s.1756 Rn. 18.

⁴⁴ GÜMÜŞ, s.138; OĞUZMAN/ÖZ, s.579; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.1325. Roma Hukukunda da ibra borcun fer'ilerini kapsardı bkz. RADO, s.202, 203.

⁴⁵ Dava, kasko sigorta sözleşmesine dayalı tazminat istemine ilişkindir. Dava tarihi 19.6.2000 tarihinden sonra 17.7.2002 tarihinde, mahkemece bilirkişi raporu ile belirlenen miktar 252.857.318.TL. iken, davalı sigorta şirketi tarafından 274.396.100.TL. ödenmiştir. Davacı vekili 6.11.2002 celse davanın konusuz kaldığını ancak, yargılama gideri ve vekalet ücretine karar verilmesini talep etmiştir. Davalı sigorta şirketi poliçe limitini işbu davadan sonra ödemekle BK.113. madde hükmü uyarınca, faiz ve yargılama giderinden de davalılar sorumludur. Bu durumda, ibra ile fer'i haklar düşmeyecektir. O halde, davalının trafik sigorta şirketi K... Sigorta Şirketi 17.7.2002 tarihinde ödemeyi yaptığından, mahkemece uzman bilirkişi aracılığıyla, davacının sigortalısına ödeme yaptığı 5.2.2002 tarihi ile belirtilen tarihler arasında işleyen faiz miktarının hesap ettirilerek (davalı sigorta şirketi yönünden ise, davacı vekilinin beyanı ile davadan önce başvuru olmadığı anlaşıldığından, dava tarihi ile 5.2.2002 arasında işleyen temerrüt faizinin hesabı ile) sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. Yrg. 11. HD. E. 2003/207 K. 2003/5795 T. 2.6.2003 (www.kazanci.com ET. 12.11.2015).

Davacı işçi daha önce açmış olduğu davada, gecikme faizine ilişkin haklarını saklı tutarak kıdem tazminatının ödetilmesini talep etmiş ve mahkemece istek doğrultusunda karar verilmiştir. Anılan kararın ilamlı icra takibi sırasında da alacaklı tarafından yine kıdem tazminatı gecikme faizi hakkı saklı tutulmuştur. Davacı işçi daha sonra bu davayı açmış ve kıdem tazminatı gecikme faizini talep etmiştir.

Mahkemece, davacı vekilinin ilamlı icra takibine esas olmak üzere vermiş olduğu bir ibraname dikkate alınarak isteğin reddine karar verilmiştir.

Dosya içinde bulunan ve karara dayanak olan ibranamenin içeriğinden, ilamlı icra takibi nedeniyle verildiği ve yine sadece bu takip nedeniyle fazlaya dair haklardan vazgeçildiği anlaşılmaktadır. Gerçekten, anılan icra takip dosyasının numarası yazılmak suretiyle bu husus ibranamede açıkça belirtilmiştir. Böyle olunca, icra takibinin konusunu oluşturan mahkeme kararında ve yine takip talebinde saklı tutulan faiz alacağının, ibraname kapsamında kaldığından söz edilemez. Mahkemece kıdem tazminatı gecikme faizi hesaplatılarak isteğin kabulüne dair bir karar verilmelidir (Yrg. 9. HD. E. 2003/22163 K. 2004/19478 T. 21.9.2004 (www.kazanci.com ET. 12.11.2015)).

ginleşenin iade yükümlülüğünün kapsamına dahil olan faiz bir fer'i hak değil, asıl alacaktır⁴⁶.

Görülüyor ki, İbra sözleşmesinin kapsamını belirleyebilmek için fer'i haklar önemlidir. Fer'i hak ve borçların sayıldığı TBK m.131'de geçen "gibi" ifadesi, maddedeki sayımın sınırlayıcı olmadığını açıkça göstermektedir. Öyleyse bu hak ve borçları tespit etmede ölçütleri ortaya koymak gerekir. Konuyla ilgili şu kıstaslardan bahsedilmektedir: Fer'i hakkın varlığı ve geçerliliği asıl hakkın varlık ve geçerliliğine bağlıdır⁴⁷, kapsamı da asıl alacağın kapsamına göre belirlenir⁴⁸. TBK m.198'deki istisnalar hariç fer'i haklar taraf değişikliğinden etkilenmez, faiz gibi bazı fer'i haklar asıl alaktan ayrı olarak devredilebilir⁴⁹, asıl borç için geçerli savunmalar fer'i borç için de ileri sürülebilir⁵⁰ ve asıl borcun sona ermesi durumunda fer'i borç da sona erer⁵¹.

3. İbra Sözleşmesinin Konusu Nedeniyle Geçersiz Olması ve Müstakbel Alacakların Durumu

İbra sözleşmesinin TBK m.27'ye aykırı, muvazaalı ya da kanuna karşı hile niteliğinde olması durumunda sözleşme hükümsüz olabilecektir. Ancak biz aşağıda özel bazı durumları ele alacağız⁵².

a. İbra Sözleşmesine Mutlak Olarak Konu Olamayacak Alacaklar

(1). Nafaka Alacağı

Aile hukukuna ilişkin müstakbel alacaklar İbra sözleşmesine konu olmaz.⁵³ Çocuğun hak ettiği muaccel nafaka alacağının İbrası da mümkün değildir⁵⁴. TMK 327-334 ve 364 vd. düzenlenen nafaka verme yükümlülüğüne ilişkin hükümler emredici niteliktedir. Kanımızca ne çocuğun ne de TMK m.364 uyarınca nafaka alacaklısı olan kişilerin alacakları, muaccel olsun olmasın İbra sözleşmesine konu olamaz. TBK m.144/l/b.3'de de nafaka alacağının, alacaklının rızasıyla ancak doğumundan sonra takas edilebileceği düzenlenmiştir.

⁴⁶ Yrg. 3. HD. 2005/2269 E., 2005/3102 K. (www.kazanci.com ET. 12.11.2015).

⁴⁷ MEDICUS, Dieter: Die Akzessorietät im Zivilrecht, (JuS 1971/10, ss. 497-504), s.498; WIEGAND, Wolfgang: Akzessorietät und Spezialität – Zum Verhältnis zwischen Forderung und Sicherungsgegenstand, (Berne Tage für die juristische Praxis 1981, Probleme der Kreditsicherung, Bern 1982, ss. 35-54, s.38 vd; SCHÖBI, Christian: Die Akzessorietät der Nebenrechte von Forderungen, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zurich 1990, s.11.

⁴⁸ MEDICUS, s.499; SCHÖBI, s.15.

⁴⁹ MEDICUS, s.499; SCHÖBI, s.16.

⁵⁰ MEDICUS, s.500; SCHÖBI, s.20.

⁵¹ MEDICUS, s.501; SCHÖBI, s.22; WIEGAND, s.38 vd.

⁵² İbra sözleşmesinin konusuyla ilgili olmasa da; ehliyetsizlik, tasarruf yetkisinin bulunmaması, aşırı yararlanma, hata, hile, tehdit ile taraflardan birinin iradesinin sakatlanması hallerinde de İbra sözleşmesi geçersiz olacak, geçersizlik türü somut olaya göre belirlenecektir.

⁵³ HONSELL/VOGT/WIEGAND, s.715 Rn.5.

⁵⁴ GÜMÜŞ, s.148.

(2). İşçinin Alacakları

Öğretide işçinin yıllık ücretsiz izin hakkını ve ücret alacağını konu alan ibra sözleşmelerinin geçersiz olduğu belirtilmektedir⁵⁵. Gerçekten, 4857 sayılı İş Kanunu'nun⁵⁶ yıllık ücretli izin hakkı ve izin sürelerini düzenleyen 53. maddesinin ikinci fıkrasında ve TBK m.425/II'de yıllık izin sürelerinden vazgeçilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu hükümler karşısında işçinin yıllık izin hakkının ibra sözleşmesine konu olamayacağını söyleyebiliriz.

Anayasa'nın hiç kimsenin zorla çalıştırılmayacağını, angaryanın yasak olduğunu düzenleyen 18/l. maddesi, TBK m.401 ve İş Kanunu m.32 vd. hükümleri ise işçinin ücret alacağını ibra sözleşmesine konu olamayacağını göstermektedir.

TBK m.420, yalnızca ücret ve yıllık izni değil, işçinin tüm alacaklarını düzenlemektedir. Bu maddeyle, ibra sözleşmelerinin yazılı olması, hizmet sözleşmesinin bitiminden en erken bir ay önce düzenlenmiş olması, işçinin tüm alacaklarının açıkça belirtilmiş ve noksansız olarak banka hesabına yatırılmış olması gibi koşulların getirildiği görülmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, işçinin alacaklarına ilişkin TBK m.420'ye göre düzenlenecek ibra sözleşmesinin teknik anlamda borcu sona erdiren bir ibra değil, makbuz niteliğinde olduğunu belirtmek ve işçinin hiçbir alacağını ibra sözleşmesine konu olamayacağını söylemek gerekir. TBK m.144/l/b.3'de de işçinin ücret alacağını alacaklarının rızasıyla ancak doğumundan sonra takas edilebileceği düzenlenmiştir.

b. Tartışmalı Bir Konu: Müstakbel Alacaklar

(1). Genel Olarak

Müstakbel alacakların ibrasının mümkün olup olmadığı tartışmalı bir konudur.⁵⁷ İbra sözleşmesine konu alacağın belli ya da belirlenebilir⁵⁸ olması gerekir⁵⁹ fakat miktarının belli, olmasına gerek yoktur.

Yargıtay, müstakbel alacakların ibrasını kabul etmese de⁶⁰ öğretide aksi görüşte olan yazarlar bulunmaktadır. Var olan bir sözleşmesel ilişkiye dayalı olarak ileride doğacak beklenen alacakların ibrası ile mevcut bir hukuki ilişki-

⁵⁵ GÜMÜŞ, s.148. Gümüş, haciz hakkının da ibra sözleşmesine konu olamayacağını belirtmektedir (bkz. GÜMÜŞ, s.148).

⁵⁶ RG. S. 25134 T. 10.6.2003.

⁵⁷ BUCHER, s.400. SCHLÜTER, § 397 Rn.2.

⁵⁸ GÜMÜŞ, s.127.

⁵⁹ Yrg. 11 HD. 2003/8610 E. 2004/3323 K. 30.3.2004 T. (www.kazanci.com.tr ET. 12.11.2015), GÜMÜŞ, s.127, dn.93; Yrg. 19. HD. 04.03.2012; 2013/799 E., 2013/4009 K. ve Yrg. 19. HD. 04.11.2013 T. 2013/10113 E. 2013/17193 K. GÜMÜŞ, s.127, dn.93.

⁶⁰ Yrg. HGK 21.10.2009 2009/9-396 E. 2009/441, Yrg. 9. HD. 18.1.2010 T. 2009/29187 E. 2010/114 K.; Yrg. 13 HD. 14.06.2010 1578 E. 8544 K. (www.kazanci.com.tr ET. 12.11.2015).

ye dayanmayan yalnızca umulan alacakların ibrası ayrı ayrı ele alınmaktadır. Örneğin kiraya verenin mevcut kiracısının ilerideki iki aya ilişkin henüz vadesi gelmemiş kira borçlarını konu alan ibra sözleşmelerinin sözleşme serbestisi sınırları içinde geçerli olacağı belirtilmekte, ancak bunlar, sözleşme değişikliği sözleşmesi ya da tazminat alacaklarına ilişkin ise sorumsuzluk anlaşması niteliğinde görülmektedir. Sadece umulan örneğin henüz kiraya verilmemiş kiracısı bile belli olmayan bir mala ilişkin kira alacağına dair ibra ise mümkün görülmemektedir⁶¹.

Öğretide belirtildiği gibi TBK m.27, TMK m.23 ve TBK m.115'e aykırı olmak kaydıyla gerek mevcut sözleşme ilişkisinden, gerekse henüz mevcut olmayan sözleşme ilişkisinden doğabilecek hakların ibrası sözleşme serbestisi gereğince mümkün olmalıdır. İleride doğabilecek haksız fiile dayalı alacakların da TMK m.23 ve kıyasen TBK m.115'in sınırları içinde ibrası mümkündür. Aile hukukuna ilişkin müstakbel alacaklar ise ibra sözleşmesine konu olamaz⁶².

(2). Karayolları Trafik Kanunu'nun 111/I. Maddesi

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK)⁶³ "Sorumluluğa ilişkin anlaşmalar" başlıklı 111. maddesinin birinci fıkrasında KTK'da öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmaların geçersiz olduğu düzenlenmiştir. Bu durumda müstakbel zararlar bakımından KTK'daki sorumluluktan doğan alacaklara ilişkin ibra sözleşmesi yapılması kesin hükümsüzlük ile sakat olacaktır. Maddenin ikinci fıkrasına ilişkin açıklamamız aşağıda yer almaktadır⁶⁴.

c. İbra Sözleşmesine, Bazı Koşullarla Konu Olabilecek Alacaklar

(1). Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmelerdeki Alacak

Üçüncü kişi yararına sözleşmeler, tam üçüncü kişi yararına sözleşmeler ve eksik üçüncü kişi yararına sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılır⁶⁵. Üçüncü kişinin borçludan edimin ifasını, sözleşmeye, örf-âdete veya kanuna göre talep edebildiği sözleşmeler, tam üçüncü kişi yararına sözleşmeler⁶⁶; üçüncü kişinin

⁶¹ Alman ve İsviçre öğretisindeki görüşler için bkz. GÜMÜŞ, s.140 vd.

⁶² GÜMÜŞ, s.148.

⁶³ RG. S. 18195 T. 18.10.1983.

⁶⁴ bkz. aşağıda II-B-3-c-(3) numaralı başlık.

⁶⁵ Roma Hukuku'ndaki "kimse başkasını ilzam edecek sözleşme yapamaz; bir takım kimseler arasında yapılan sözleşmeler başkalarını ne zarara sokar, ne de onları faydalandırır" ilkesi gereği üçüncü kişi yararına sözleşmeler tanınmamaktaydı. (TUNÇOMAĞ, s.338). von Tuhr ise, Roma Hukuku'nda sınırlı hallerde üçüncü kişi yararına sözleşmelerin tanınmakta olduğunu belirtmektedir (von TUHR, Andreas: Borçlar Hukuku Umumi Kısım, çev. Cevat Edege, Yargıtay Yay. No: 15, Ankara 1983, s.717).

⁶⁶ Tam üçüncü kişi yararına sözleşmeler alacaklının talep yetkisinin üçüncü kişinin talep yetkisi ile birlikte devam edip etmemesine göre ikiye ayrılır. Şayet üçüncü kişi ifayı alacaklı ile birlikte talep edebiliyorsa "birlikte tam üçüncü kişi yararına sözleşme"; ifayı yalnızca üçüncü kişi tek başına talep edebiliyorsa "münhasır tam üçüncü kişi yararına sözleşme"den söz edilir (AKYOL, Şener: Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s.11).

böyle bir yetkisinin olmadığı sözleşmeler ise eksik⁶⁷ üçüncü kişi yararına sözleşmelerdir⁶⁸.

TBK m.129/II'de üçüncü kişi ya da haleflerinin ifayı talep yetkisine sahip olduğu tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişinin (veya halefinin) ifayı istedikten ve bu durumu borçluya bildirdikten sonra alacaklının borçluyu ibra edemeyeceği düzenlenmiştir. Böyle bir durumda ibra sözleşmesinin kesin hükümsüz olmaması, alacaklı ile borçlu arasında hüküm ifade etmesi, ancak üçüncü kişiye karşı ileri sürülememesi gerekir.

(2). *Limited Ortaklığın Esas Sermaye Payı Alacağı*

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun⁶⁹ "Geri verme yasağı" başlıklı 601. maddesine göre limited ortaklıklarda ortakların esas sermaye payına dair borçlarının ibra edilebilmesi için esas sermayenin azaltılması gerekmektedir⁷⁰.

(3). *Karayolları Trafik Kanunu'nun 111/II. Maddesi*

KTk m.111/II'de, zarar ortaya çıktıktan sonra, tazminat miktarına ilişkin yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmaların yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebileceği hükmüne yer verilmiştir (Maddenin birinci fıkrasına ilişkin açıklamamız yukarıda yer almaktadır)⁷¹⁷². Bu

⁶⁷ Akyol, "Basit Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme" ifadesini kullanır. (AKYOL, s.10)

⁶⁸ AKYOL, s.11; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.291; von TUHR, s.715. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişinin sözleşmenin kurulduğu anda belirlenmiş olması şart değildir, sonradan da belirlenebilir (TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.291). Sonradan belirlenecek kişinin sözleşme kurulduğu anda var olması da zorunlu değildir (AKYOL, s.99 vd.). Sözleşme kurulduğu anda üçüncü kişi belli değilse sahibi belli olmayan haktan söz edilir, üçüncü kişi tayin edildiğinde hakkın sahibi belli olur AKYOL, s.101). Bu tür sözleşmelerde borçlu üçüncü kişiye karşı sözleşmeden doğan def'i ve itirazları ileri sürebilir fakat sözleşmenin karşı yanı ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiden doğan itiraz ve def'ilere dayanamaz (TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.300, 301).

⁶⁹ R.G. S. 27846 T. 14.02.2011.

⁷⁰ İsviçre ve Alman hukuklarıyla karşılaştırmalı inceleme için bkz. GÜMÜŞ, s.146.

⁷¹ bkz. yukarıda, II-B-3-b-(2) numaralı başlık altındaki açıklamalarımız.

⁷² 2981 sayılı KTK'nın 111. maddesi uyarınca tazminat miktarlarına ilişkin olup da yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten itibaren 2 yıl içinde iptal edilebilirler. Yasa'nın bu hükmünden yararlanmak için ibra belgesinin iptalinin açıkça ve ayrıca istenmesine gerek olmayıp, dava sırasında bu husus ileri sürülebileceği gibi, yapıldığı tarihten itibaren 2 yıl içinde hükümlerinin kabul edilmediğine ilişkin bir irade açıklaması da yeterlidir. Bu düzenlemeye göre açılan dava süresinde olup, mahkemece yapılacak iş, ilk önce ödeme tarihi itibarıyla yapılan ödemenin yetersiz olup olmadığının belirlenmesidir. Bunun için ödeme tarihi verileri dikkate alınarak yapılacak hesaplama sonucu bulunacak tutar ile ödeme miktarının karşılaştırılarak, ödemenin yeterli bulunması halinde ibra nedeni ile davanın reddine karar verilmesi gerekir. Şayet ödemenin yetersiz olduğu anlaşılırsa bu kez karar tarihine en yakın veriler dikkate alınarak tazminat hesaplanmalı ve zarar ve yararın denkleştirilmesi ilkesi gereğince davalı tarafından yapılan ödemeye hesaplama yapıldığı tarihe kadar geçen süre için yasal faiz uygulanarak, hesaplanan tutardan mahsup edilmelidir. Mahkemece, davalı Mehmet'in yaptığı ödeme miktarı KTK 111 maddesi kapsamında değerlendirmeye tabi tutulmadan yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır (Yrg. 17. HD. E. 2012/3873 K. 2013/5911 T. 30.4.2013 (www.kazanci.com ET. 13.11.2005).

hükme göre, iki yıllık hak düşürücü süre içinde iptal edilmeyen İbra sözleşmeleri geçerliliklerini koruyacaklardır.

C. İbra Sözleşmesinde Özel Olarak Belirtilmesi Gereken Bazı Alacaklar

1. Manevi Zarar

Manevi tazminat alacağının, açıkça belirtilmediği durumlarda İbra sözleşmesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılabilir. Bir Yargıtay kararında sigorta şirketinden alınan para karşılığında verilen İbranamenin manevi zararı kapsamayacağı belirtilmiştir⁷³. Yargıtay, bu kararda manevi tazminat talebine hukuken muhatap olmayan sigorta şirketi ile yapılan İbra sözleşmesindeki "tüm zararlar" ifadesinin manevi zararı kapsamayacağını belirtmektedir.

2. Aşkın Zarar

Aşkın zararın İbra sözleşmesi ile ilişkisi uygulamada karşılaşılan bir sorundur. Örneğin sigorta şirketleri ile sigorta tazminatı ödenirken imzalanan İbranamerelerde; sigorta şirketinin her türlü borçtan İbra edildiği, sigortalının başkaca hiçbir hak ve alacağının kalmadığını kabul ettiği şeklinde kayıtlar yer almaktadır. Bu hükümlere rağmen alacaklının aşkın zararını talep etmesi durumunda, alacaklı lehine karar verilmesi gerekir⁷⁴.

⁷³ Davacılar sigortadan aldıkları bir miktar para karşılığında imzaları altında verdikleri 4.6.1973 günlü belgelerle aldıkları para ile sınırlı olmak üzere sigorta şirketini hem de zararlı sonuç doğuran aracın sahibi ve şoförünü İbra ettiklerini bildirmişlerdir. Bu belgenin davacılar ile sigorta şirketi arasında düzenlendiği kapsamında ve muhteviyatında bir uyumsuzluk bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kural olarak zarar görenlerin sigortadan tazminat alırken düzenlenen İbra belgesinde, araç sahibi ile şoförünün de İbra edildiğine ilişkin sözlere yer verilmesi tarafların gerçek ve ortak maksatlarına göre yorumlanması gereken bir yöndür. Sigorta şirketi araçların meydana getireceği maddi zararlar için sigorta yapmaktadır. Sigortanın tazmin yükümlülüğü maddi zarar ile sınırlı bulunduğuna göre esasen sigorta poliçesi dışında kalan yönleri de kapsayacak şekilde zarara uğrayanlarla İbralaşması düşünülemez. Kaldı ki İbra belgesinde davacıların aracın sahip ve şoförünü İbra ederken İbra iradelerinin sınırlı olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Bu belgede zarar veren şoför ve araç sahibinin manevi tazminata ilişkin sorumluluklarını da İbra ettikleri hususunda bir açıklama mevcut değildir. Çünkü İbra hak doğuran hukuki bir muamele ve haksız eylemin tevhit ettiği bütün hukuki sonuçları ortadan kaldıran bir tasarruftur. Davacıların sigortadan para alırken anılan İbranamereler ile uğradıkları tüm zarardan geri kalan kısmı için de vazgeçtiğini özellikle manevi tazminattan vazgeçtiğini kendisine hukuken muhatap olmayan sigorta şirketine karşı ileri sürmesi düşünülemeyeceği gibi bu yolda iradesini ishar etmiş olacağı da kabul edilemez. Mahkemenin belgenin niteliğine ve kapsamına yanlış anlam verilerek bu belgeyi manevi tazminat isteminden de vazgeçilmiş olduğu düşüncesiyle manevi tazminat isteğini reddetmiş olması yasaya aykırı ve hüküm bu nedenle bozulmalıdır. Yrg. 4. HD. E. 1976/5238 K. 1976/5651 T. 8.6.1976 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014).

⁷⁴ Bir Yargıtay kararında; işyerlerini sigorta ettiren davacılar, sel sonucu meydana gelen zararın davalı sigortacı tarafından zamanında ödenememesi nedeniyle aşkın zararlarının oluştuğu iddiasıyla dava açmışlardır. Davalı vekili, tarafların uzlaşmasıyla belirlenen miktarın ödendiğini, karşılığında İbraname alındığını, İbraname her hangi bir talepte bulunulmayacağını belirtildiğini savunarak, davanın reddini istemiştir. Mahkeme İbraname aşkın zarar ifadesinin üstünün çizildiğini bu nedenle davalının aşkın zararının karşılanması gerektiğine karar vermiştir (Yrg. 11. HD. E. 2004/2567 K. 2004/11746 T. 30.11.2004 –www.kazanci.com (01.06.2014)).

TBK m.122'de düzenlenen aşkın (munzam) zarar⁷⁵, temerrüde düşen borçlunun, alacaklının temerrüt faizini aşan zararını, kendine özgü esasları çerçevesinde karşıladığı bir zarar türüdür. Yargıtay, haksız fiil niteliğinde olan⁷⁶ ve kusur sorumluluğu kurallarına bağlı bu zarar türünü; borç zamanında ödenseydi, alacaklının malvarlığının kazanacağı durum ile borcun geç ödenmesi nedeniyle oluşan durum arasındaki, temerrüt faizi ile karşılanamayan fark olarak tanımlamaktadır⁷⁷.

⁷⁵ Aşkın (munzam) zarar mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde düzenlenmişti. Bu iki düzenlemenin birinci fıkraları arasında, dilin sadeleştirilmesi dışında önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Bu nedenle önceki Kanun zamanında verilmiş Yargıtay kararları geçerliliğini sürdürecektir. İkinci fıkrasının ifadesinde ise bir değişiklik yapılmıştır. Havutcu, aşkın zararın istenebilmesi için asıl alacak ve faizin tahsil edilmiş olması gereğini belirten Yargıtay Hukuku Genel Kurulu'nun E.2003/15-302, K.2003/330 sayılı 7.5.2003 tarihli kararına gönderme yaparak, ikinci fıkradaki değişikliğin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini savunmaktadır. (HAVUTCU, Ayşe: İfa Engelleri ve İfa Engellerine Bağlanan Hukuki Sonuçlar, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, İstanbul 2012, s.334, 335).

Aslında para borcunun ödenmemesi nedeniyle doğan zarar bir bütündür (ALBAŞ, Hakan: Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK. m.105), Seçkin, Ankara 2002, s.112; AYRANCI, Hasan: Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK. m.105), Yetkin, Ankara 2006, s.116). Aşkın zararın kabul edilmesinin nedeni, temerrüt sonucunda götürü olarak düzenlenmiş temerrüt faizinden başka bir talepte bulunulamayacağı yönünde ortaya çıkabilecek düşünceleri önlemektir (BARLAS, Nami: Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, Kazancı, İstanbul 1992, s.188).

⁷⁶ AYDEMİR, Efrail: Yorum ve Çözümleriyle Aşkın Zarar- Sözleşmenin Uyarlanması- Ceza Koşulu, Seçkin, Ankara 2013, s.85.

⁷⁷ Yrg. HGK E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014); Yargıtay'a göre aşkın zarar; "...borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsaydı, alacaklının malvarlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda ortaya çıkan ve oluşan durum arasındaki farktır. Başka bir anlatımla, temerrüt faizini aşan ve kusur sorumluluğu kurallarına bağlı bir zarardır. Yrg. 3. HD. 2007/13484 E. 2007/17980 K. 27.11.2007 (www.kazanci.com 22.02.2014); Yrg. 3. HD. 2007/13484 E. 2007/17980 K. 27.11.2007 (www.kazanci.com ET. 22.02.2014).

Başka bir Yargıtay kararına göre:

"Munzam zarar borcunun hukuki sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılıktır. O nedenle, borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü (BK. md. 105), asıl borç ve temerrüt faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borçtur. Munzam zarar sorumluluğu, kusur sorumluluğuna dayanır. B.K.'nin 105'inci maddesi kusur karinesini benimsemiştir. Yrg. 11. HD. 2005/6024 E. 2006/5636 K. 15.5.2006 (www.kazanci.com ET. 22.02.2014).

Bir başka Yargıtay kararı şöyledir:

"Munzam zarar temerrüt ile oluşmaya başlayan, asıl borcun ifasına kadar geçecek zaman içinde artarak devam eden yeni bir borçtur. Asıl borcun kaynağı haksız fiil, nedensiz zenginleşme veya sözleşme olduğu halde, bu borcun hukuki sebebi asıl alacağın temerrüde uğraması gibi hukuka aykırılıktır. O nedenle, asıl alacak ve temerrüt faizleri yönünden icra takibi yapması ve dava açılması sırasında onlarla birlikte istenilmemiş olması veya bu zarar hakkının saklı tutulmamış olması davanın görülmesine engel değildir. Zamanaşımı süresi içinde her zaman bu yöne ilişkin dava açılabilir." Yrg. 13. HD. 2004/5998 E. 2004/14915 K. 19.10.2004 (www.kazanci.com 22.2.2014). Yrg. HGK E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014); bkz. AYDEMİR, s.46; ZEYTİNOĞLU, Emin: Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4 Sayı: 8 Güz 2005/2 s.253-263, s.256.

Aşkın zararın tek tarafa ya da iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde talep edilebileceği belirtilmekteyse de⁷⁸ kanımızca tek tarafa borç yükleyen ama alacaklının yararına olan tüketim ödöncü sözleşmesinde borçlu temerrüde düşse dahi aşkın zararın istenmesi hükmün ruhuna uygun değildir. TBK m.114/1/c.2'de de işin borçlu için bir yarar sağlamaması durumunda sorumluluğunun daha hafif olarak değerlendirileceği kabul edilmiştir.

Aşkın zarar talebinde bulunabilmek için borçlu **kusurlu**⁷⁹ olarak **para borcunu**⁸⁰ ifade **temerrüde düşmüş** olmalı, borçlunun temerrüdü ile alacaklının uğradığı ve temerrüt faizi ile karşılanamayan **zarar**⁸¹ arasında uygun illiyet bağı olmalıdır.

⁷⁸ AYDEMİR, s.25.

⁷⁹ ALTAŞ, Hüseyin: Munzam Zararda İspat Sorunu, AÜHFD, C.50, S. 1, 2001, ss. 121-129, s.123; SEROZAN, Rona: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, Filiz, İstanbul 2014 (İfa), s.225; ZEYTİNOĞLU, s.256. Temerrüt faizi bakımından borçlunun kusuru aranmasa da aşkın zarar bakımından borçlunun kusurlu olması gerekir (TBK m.122/1) (Yrg. 3. HD. 2007/13484 E. 2007/17980 K. 27.11.2007 (www.kazanci.com ET. 22.02.2014). Burada kusur sorumluluğu ve borçlu aleyhine kusur karinesi vardır bu nedenle borçlu kusuru bulunmadığını ispat etmekle yükümlüdür. Serozan'a göre, para borçlarında, mirasçı olduğunu bilmeme ve temsilcinin kendisini borçlandırdığını bilmeme gibi çok istisnai haller dışında kusurun bulunmadığını ispat olanaklı değildir, bu nedenle para borçlusu diğer koşullar da varsa aşkın zarardan sorumlu olacaktır (SEROZAN, İfa, s.225).

⁸⁰ Aşkın zarardan söz edebilmek için asıl borcun para borcu olması gerekir (Serozan'a göre ise konusu para dışındaki borçlarda da aşkın zarar söz konusu olabilir (SEROZAN, İfa, s.226). Para borcu haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, vekâletsiz iş görme, sözleşmeden doğabilir (Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014).

⁸¹ Zarar malvarlığında meydana gelen zarardır bu nedenle manevi zarar aşkın zarar içinde değerlendirilmez (AYDEMİR, s.53; AYRANCI, s.22; BARLAS, s.190). Bu zarar türünün hukuki niteliği tartışmalıdır (bkz. ALBAŞ, s.116, 117). Bazı hukukçular müspet zarar (AYRANCI, s.116; AYDEMİR, s.49) bazı hukukçular ise müspet veya menfi zarar olarak nitelendirirler, kimi yazarlara göre ise böyle bir ayırım yapmaya gerek ve zorunluluk bulunmamaktadır (KILIÇOĞLU, s.679), aşkın zarar özel bir tazminat türüdür (ALBAŞ, s.117). Yukarıda belirttiğimiz tanımdan hareketle Yargıtay da aşkın zararı bir müspet zarar türü olarak kabul eder. "...Munzam zarar, borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsaydı, alacaklının malvarlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda ortaya çıkan ve oluşan durum arasındaki farktır Yrg. 3. HD. 2007/13484 E. 2007/17980 K. 27.11.2007 (www.kazanci.com ET. 22.02.2014) Aydemir Yrg. 13. HD. 13.02.1997 1996/9985, 1997/810K. sayılı kararına göndermede bulunarak Yargıtay'ın da aşkın zararı bir müspet zarar türü olarak gördüğünü söylemektedir (AYDEMİR, s.49). Aşkın zarar temerrüt faiziyle karşılanamayan hemen her türlü zarardır örneğin, alacaklının temerrüt faizi oranından daha yüksek oranla borç alması, elindeki malı ucuzaya satması, borç verdiği para zamanında ödenseydi vadeli mevduat hesabında elde edeceği kazancın temerrüt faizinden fazla olması (ERTAŞ, Şeref: Borçlarının İfasi İle İlgili Yeni Borçlar Kanununun Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan İstanbul 2011, s.314; TUNÇOMAĞ, 1969, s.534) alacağı elde etmek için yaptığı masraflar, ödemek zorunda kaldığı cezai koşul, tazminat, ihtar, mahkeme, icra giderleri, ödenmeyen alacağı ikame için yapılan ek külfet ve masraflar, yoksun kalınan kar ve kazanç kaybı, üçüncü kişiye borçlandığı edimi yerine getirememesinden ötürü doğan masraf ve giderler, temerrüt nedeniyle mallarının haczinden uğradığı zarar, yabancı para borçlarında kur farkı zararı, borcun geç ulaştırılmasından ötürü uğradığı zarar, para değerinin, satın alma gücünün düşmesinden doğan zararı ve benzeri zararlar aşkın zarara verilebilecek örneklerdir (Ayrıntılı bilgi için bkz. ALBAŞ, s.124 vd., 197 vd., 202, 208 vd.; AYDEMİR, s.29, 30, 53; AYRANCI, s.150, 151, 201 vd.; BARLAS, s.188 vd.; DOMANIÇ, Hayri: Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayanın BK. 105 ve Diğer Hükümler, Seçkin, Ankara 1998, s.65. ŞİRİN, Şerafettin: Munzam Zarar ve

Alacaklı aşkın zararın ödenmesi için; alacağını, temerrüdü, **zararın varlığı ile miktarını**⁸² ve nedensellik bağıını ispat etmelidir. Buna karşılık borçlu kusuru bulunmadığını kanıtlarsa aşkın zarar ödemekle sorumlu tutulamaz⁸³.

Aşkın zarara ilişkin özel bir hüküm bulunmaması nedeniyle, genel zamanaşımının (on yıl) uygulanacağı belirtilmektedir⁸⁴. Sürenin, kimi yazarlarca temerrüt tarihinden⁸⁵, kimi yazarlara göre tazminat talebinin muacceliyetinden itibaren hesaplanması gerekir⁸⁶. Fikrimize göre aşkın zarar haksız fiil niteliğinde bağımsız bir borçtur, bu nedenle zamanaşımının TBK m.72'ye göre hesaplanması gerekir.

Faiz, Alfa İstanbul 1996, s.11, 12). Barlas; ceza niteliğinde değişik düşüncelerle kabul edilen; çek tazminatı ve icra inkar tazminatının aşkın zarar hesabında tazminattan düşülmemesi gerektiğini, *alacaklının uğrayacağı zararı giderme amacına hizmet eden götürü bir tazminat niteliğinde olan ve bu yönü ile temerrüt faizine benzeyen ifaya eklenen cezai şartın indirilmesinin ise uygun olacağını* belirtir (BARLAS, s.222, 223).

Bir Hukuk Genel Kurulu kararında aşkın zarar kapsamında değerlendirilebilmesi için ispatı gereken fiili zarar örnekler şu şekilde belirtilmiştir: "... Örneğin, alacağını gününde alamayan alacaklının, aynı gün vadesi gelmiş bir borcunu ödemek için, borçlunun ödediği % 30 faiz yerine bunun üzerindeki bir faizle borçlanması, ya da alacaklısına daha yüksek oranda faiz ödemek durumunda kalması, dövizle ödemeyi kabul ettiği borcu için, alacağını gününde tahsil edememesi nedeniyle sonraki günlerde daha yüksek kurdan döviz satın almak zorunda kalması, kamulaştırılan evi yerine içinde oturabilecek başka bir ev olmadığı için yeni bir ev satın almak durumunda olup, satın aldığı belli bir ev, kamulaştırma parasını gününde olmadığı için daha fazla bedel ödemesi gibi maddi olgular ..." (Yrg. HGK 19.06.1996 1996/5-144 E. 1996/503 K. (www.kazanci.com ET. 22.02.2014).

⁸² OĞUZMAN/ÖZ, s.529. Özellikle yüksek enflasyon dönemindeki ispat yükü konusundaki tartışmalar için bkz. ALTAŞ, s.121 vd.; Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com 02.06.2014))

20.10.1989 T. K.3 sayılı Yrg. İBK). Salt paranın değer kaybı zararı ispata yeterli değildir. Alacaklının borç zamanında ödenseydi onu hangi yatırım aracı ile değerlendireceğini ispat edebilmesi gerekir (Bu konuda bkz. ZEYTİNOĞLU, s.259 vd. ALTAŞ, s.123 vd., Yrg. 15. HD. 2007/6046 E. 2008/1345 K. 3.3.2008 (www.kazanci.com 22.02.2014), Yrg. 18. HD. 22.3.1994 1994/2060 E., 1994/3571 K. nak. LENGER, İsmet: Borçlar Kanunu'nun 105'inci Maddesindeki Munzam Zarar ve Bu Hususta Yargıtay 18. Hukuk Dairesi Tarafından Verilmiş Bir Bozma Kararı Nedeni ile Bazı Düşünceler, Ankara Barosu Dergisi, 1996/4, s.562

⁸³ ... Borçlu, ancak temerrüdündeki kusursuzluğunu kanıtlamakla sorumluluktan kurtulabilir. Buradaki kusursuzluk, temerrüde düşmekteki kusursuzluktur. Yoksa, temerrüde düştükten sonraki aşamada gelişen olaylarda (yargılamanın uzaması vs.) aranan bir kusur değildir. Sorumluluk için borçlunun temerrüde düşmekteki kusurunun varlığı asıldır. (Yrg. 3. HD. 2007/13484 E. 2007/17980 K. 27.11.2007 -www.kazanci.com 22.02.2014- ve Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014))

⁸⁴ Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014)) ...BK.nun 105. maddesindeki hak, esas itibariyle bir alacak hakkıdır ve anılan yasa maddesinde zamanaşımı yönünden de ayrı özel bir hüküm getirilmemiştir. O nedenle, başka kanunlarda alacak haklarına ilişkin zamanaşımı süresi belirtilmemişse BK.nun 125. maddesindeki, on senelik zamanaşımı uygulanacaktır. Sürenin başlangıcı da, az yukarıda açıklanan munzam zararın hukuki yapısından hareket edilerek genel hüküm uyarınca alacağın muaccel olduğu zamandan başlatılacaktır (BK.m.128) Yrg. 13. HD. E. 1995/267 K. 1995/5451 T. 1.6.1995. (www.kazanci.com ET. 22.02.2014). Bu konudaki farklı görüşler için bkz. AYRANCI, s.240.

⁸⁵ AYDEMİR, s.69.

⁸⁶ BARLAS s.226; ZEYTİNOĞLU, s.264.

Öğretide ve uygulamada aşkın zararın asıl borcun fer'isi olmadığı⁸⁷, yeni ve bağımsız bir borç türü olduğu kabul edilmektedir⁸⁸. Bu bağımsız borç ayrı bir ibra sözleşmesine konu olabilir ve bu ibra sözleşmesinden doğan para borcunu ifada temerrüde düşen borçlu ikinci bir aşkın zarar ödemek zorunda kalabilir.

Bu nedenlerle, ibra sözleşmesinde aşkın zararın ibrası konusunda açık bir düzenleme yoksa aşkın zarar sözleşme kapsamında değerlendirilmez. Bağımsızlığının bir sonucu olarak aşkın zararın sonradan açılacak ayrı bir dava ile talep edilmesi ve takibe konu olması mümkündür⁸⁹. Diğer yandan ibra sözleşmesine

⁸⁷ Aksi görüşte olan Şirin, aşkın zararın fer'i nitelikte olduğunu şu sözlerle savunmaktadır: *Alacağın fer'i (eklentisi) olan faiz ve munzam zarar, kural olarak asıl alacak ile birlikte sona erer. (B.K. 113, 88). Ne var ki, bu konuda faizle ilgili açık bir karinenin kabul edilmiş olmasına karşın, munzam zarar konusunda suskun kalınmıştır. BK.nun kabul ettiği sisteme göre faizle ilgili haklar saklı tutulmuş veya hal icabından anlaşılmış olmadıkça asıl borcun çekincesiz tahsili, onun eklentisi olan faiz borcunun da ödendiğine bir karine oluşturur. Oysa munzam zarar konusunda böyle açık bir karine kabul etmeyen, konuyu belirsizliğe, yorum ve takdire bırakan yasa koyucu; borcun tediye; vs. şekilden sona ermesi halinde, "kefalet, rehin, vs. fer'i hakların dahi sona ereceğini" belirtmekle yetinmiştir. ... munzam zarar da sonuçta fer'i bir haktır. Ne varki, asıl borçla ilgisi, faize oranla daha esnek ve bağımsızdır. O nedenle, munzam zararın dava ve takip edilmesi; asıl borç ve faizin "çekinceli" tahsil ve tediye edilme koşuluna bağlı bulunmamaktadır (ŞİRİN, s.6).*

⁸⁸ AYDEMİR, s.49; BARLAS, s.219; Ayrancı da aşkın zararın aslında tek bir kalemden oluşan ek değil asıl zarar olduğunu söyler (AYRANCI, s.116). Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014)). ŞİRİN, s.5, 6. Yargıtay kararlarında da aşkın zararın asıl borçtan bağımsızlığı vurgulanmaktadır bkz. ÖNDERİ, Gökhan: "Para Borçlarında Borçlu Temerrüdü Halinde Alacaklının Munzam Zararının Tazminini İsteyebilmesi Konusundaki Yargıtay Uygulaması, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 87, 2013/2, s.285 vd. Bir Yargıtay kararında şu ifadeler yer verilmiştir: "... Yine BK.nun 105. maddesinde sözü edilen borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü; asıl borç ve temerrüt faizi ödeme yükümlülüğünden farklı; temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, **asıl borçtan tamamen bağımsız, yeni bir borçtur.** Asıl borcun hukuki sebebi kaideten haksız fiil, nedensiz zenginleşme, veya sözleşme olduğu halde; bu borcun hukuki sebebi asıl alacağın temerrüde uğraması, farklı bir anlatımla borcun ödenmemesi veya zamanında ödenmemesi gibi hukuka aykırılıktır." (Yrg. 13. HD. E. 1995/267 K. 1995/5451 T. 1.6.1995).

⁸⁹ BARLAS, s.219; DOMANIÇ, s.83 vd.; ŞİRİN, s.14. ... Başka bir anlatımla manevi tazminat isteklerinde olduğu gibi temerrüt faizinde de kısmi dava açılmaz. Olay bu ilkeler doğrultusunda değerlendirildiğinde, temyize konu dava dilekçesi ile önceki davaya ilişkin dava dilekçelerindeki açıklamalardan anlaşılacağı üzere davacı dilekçesi ile önceki davaya ilişkin dava dilekçesindeki açıklamalardan anlaşılacağı üzere **davacı önceki davada temerrüt faizini dava etmiş, ancak temerrüt faizini aşan zarar hakkında dava hakkını saklı tutmuştur. Temyize konu bu davada ise önceki davada saklı tuttuğu temerrüt faizini aşan zarar hakkında dava açmıştır. Bu davanın konusu temerrüt faizi isteği olmadığından yukarıdaki kurallara göre davacının dava hakkı vardır; temerrüt faizine ilişkin kısmi dava hali söz konusu değildir.** Yrg. HGK 21.10.1987, 1987/11-244 E., 1987/752 E. (www.kazanci.com). Diğer bazı Yargıtay kararları şunlardır: ... **asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde veya davada munzam zarar hakkının saklı tutulduğunu gösteren bir ihtiraz! kayıt dermeyanına da gerek bulunmamaktadır. Ayrı bir dava ile on yıllık zamanaşımı süresi içinde her zaman istenmesi mümkündür.** Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. Ayrıca bkz. Yrg. 13. HD. E. 1995/267 K. 1995/5451 T. 1.6.1995 (www.kazanci.com 22.02.2014)), Yrg. 11. HD. E. 1990/7773 K. 1992/5975 T. 7.5.1992, Yrg. 11 HD. 7.3.1994 1993/4444, 1994/1809 K. nak. ŞİRİN, s.67, 68.

kadar meydana gelen aşkın zararını saklayan ya da gerekli özeni göstermediği için öğrenemeyen alacaklının bu davranışı genelde dürüst davranma kuralına ve bu kuralın özel bir görünümü olan çelişkili davranış yasağına (*venire contra factum proprium*) aykırı olabilir⁹⁰.

3. Gecikme Zararı

Temerrüde düşen borçlu kural olarak, edimini ifa etmek ve geç ifa nedeniyle ortaya çıkan zararı, gecikme zararını, karşılamak zorundadır (TBK m.118)⁹¹. Ayrıca mücbir sebep ya da beklenmedik halden ileri gelse de borcun ifasının imkânsızlaşmasından da sorumlu olur (TBK m.119). Ancak borç-

⁹⁰ Bilindiği gibi, TMK m.2'de yer alan dürüstlük kuralı; hakların kullanılmasının ve borçların yerine getirilmesinin kapsamını belirleyen ana ilkedir. Dürüstlük kuralı; toplum içinde kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde; dürüst, namuslu, iyiniyetli, içten ve güven sarsmayacak şekilde davranmalarını emreder. Bu ilke, sosyal hayatta karşılaşılabilecek her türlü olayda uygulanabilecek genel bir ilkedir (ZEVKLİLER/ACABEY, Aydın/ACABEY, Beşir/GÖKYAYLA, Emre: Medeni Hukuk, Seçkin, Ankara, 2000, s.146). Dürüst davranma ise; dürüst, namuslu ve orta zekalı birinin genel ahlak, karşılıklı güven, doğruluk ve iş hayatının esaslarına uygun davranış biçimidir. Hakim, kamu düzenine ilişkin bu hükmü re'sen uygular. (Yrg. İBK E. 1990/4 K. 1991/3 T. 8.11.1991 ve HGK E. 2006/6-288 K. 2006/304 T. 24.5.2006; Yrg. İBK E. 1991/1 K. 1991/2 T. 17.5.1991 ve Yrg. İBK E. 1949/17 K. 1951/1 T. 14.2.1951; Yrg. 6. HD. 26.1.1998 T 469 E. 421 K. nak. UYAR, Talih: Türk Medeni Kanunu Gerekeçeli İçtihatlı, Cilt 1, 2002, s.442 aynı yönde Yrg. HGK 25.3.1992 1-98 E. 195 K. Uyar, s.692 vd.; KARAYALÇIN, Yaşar: Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler II, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1983, s.15, EDİS, Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s.292; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.147 vd. Yrg. HGK 4.11.1964 953/D-2E. 460K. ve Yrg. HGK 12.5.1965 5-D-4 E. 203 K. (Edis, s.295)). Yrg. 11. Hukuk Dairesi'nin bir kararında MK m.2/III'de düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağının amacının; "hakime özel ve istisnai hallerde (adaletle uygun düşecek şekilde) hüküm verme imkanı sağlamak" olduğu belirtilmiştir (11 HD 29.1.1999 T, 1998/10031 e. 250 K., UYAR s.409 vd. ayrıca bkz. Yrg. 11. H.D. 23.1.2001 T. 2000/8883 E. 403 K. nak. Uyar, s.354).

Dürüstlük kuralının bir diğer sonucu "*culpa in contrahendo*" sorumluluktur. Sözleşme öncesinde henüz görüşmeler sürerken de taraflar karşılıklı güven, doğruluk ilkelerine ve dürüstlük kuralına uygun davranmalı aldatıcı davranışta bulunmamalı, gerekli belgeleri karşı tarafa vermeli, görüşmeleri dürüst ve ciddi bir tavırla, karşı yanda oluşturdukları güveni zedelemeyecek şekilde sürdürmelidirler. Hatta taraflardan biri, diğerinin yanlış kaniya sahip olduğunu farkedirse; onu uyarmalı, yanlış kaniyi düzeltmek için çalışmalı, yardımcı olmalıdır. Aksi takdirde neden oldukları zarardan sorumlu tutulurlar. (bkz. VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türk Borçlar Kanunu Şerhi Genel Hükümler, Yargıtay Yay., Ankara, 1997, s.40; Yrg. 3. HD 15.9.1997 6603 E. 8864 K, UYAR, s.512 vd.; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.160).

Hakkın kötüye kullanılması sayılan durumlardan bir diğeri, uyandırılan güvene aykırı davranışta bulunulmasıdır. Buna çelişkili davranış yasağı, "*venire contra factum proprium*" da denir. Hiç kimse karşı tarafta uyandırdığı güvenin aksine çelişkili, tutarsız, öncekinden farklı hareket ederek karşı tarafın zarar görmesine neden olamaz. (bkz. AKYOL, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması, Vedat, İstanbul, 2006, s.57; AKYOL, Şener: Venire Contra Factum Proprium (Önceki Eylem İle Çelişkili Davranış Yasağı), Fikret Eren'e Armağan, Yetkin, Ankara 2006, s.77 vd.; KARAYALÇIN, s.15; 11HD 17.10 1984 4275 E. 4816 K. (UYGUR, Turgut: Açıklamalı İçtihatlı Borçlar kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Seçkin, Ankara 2003, s.1233, 1234).

⁹¹ Gecikme tazminatı ile borçlu temerrüde düşmeseydi alacaklının içinde olacağı durum ile temerrüt nedeniyle fiilen içinde bulunduğu durum arasındaki fark giderilir. Bu tazminat kapsamına özellikle; yoksun kalınan kazanç, ifa konusunun değerindeki azalma, alacaklının gecikme yüzünden yapmak zorunda kaldığı masraflar girer.

lu, temerrüde düşmekte kusuru bulunmadığını ispatlayabilirse geç ifadan ve ifanın imkânsızlaşmasından doğan zararlardan sorumlu olmaz (TBK m.118, 119/II)⁹². Yani bu zararlardan sorumluluk da aşkın zararda olduğu gibi kusurlu temerrüdün sonucudur.

Yukarıda ibra sözleşmesi ile aşkın zarar ilişkisi için yaptığımız açıklamalar genel olarak gecikme zararı için de geçerlidir⁹³. Gecikme zararı ile aşkın zarar arasında çok büyük farklar bulunmamaktadır. Tunçomağ'a göre aşkın zarar mülga BK 102/I'deki esasın (gecikme tazminatının) para borçlarına uygulanmasından başka bir şey değildir⁹⁴. Öğretide gecikme zararının tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden doğan borçlarda söz konusu olduğu ve bütün zararları kapsadığı, buna karşılık aşkın zararın para borçlarında uygulanacağı, temerrüt faizi ile karşılanamayan kısım için talep edilebileceği ve asıl borcun kaynağının sözleşme olmasının zorunlu olmadığı belirtilmektedir⁹⁵.

TBK m.125/I uyarınca aynen ifa ile birlikte gecikme tazminatı istenmesi durumunda yalnızca asıl alacağın ibrası, ibra zamanına kadar doğmuş gecikme tazminatı alacağının da ibrası sonucunu doğurmaz⁹⁶. Ancak sözleşmenin feshi halinde bu fesih nedeniyle düzenlenen ibra sözleşmesi feshin tüm sonuçlarını kapsar⁹⁷. Diğer yandan yalnızca fiili zarar için yapılan ibra sözleşmesi yoksun kalıncan kazanca ilişkin alacak hakkını kapsamaz⁹⁸.

4. Vekâlet Ücreti ve Dava Masrafları

Yargıtay, yargılama devam ederken davanın, alacağın ibrası nedeniyle konusuz kalması durumunda, karşı taraf vekâlet ücreti ve yargılama masraflarının ibra dışında kalacağını, bunlar hakkında hâkimin karar vermesi gerektiğini belirt-

⁹² ANIK, Gönül: Borçlunun Temerrüdünden Dolayı Sözleşmeden Dönme, TBB Dergisi, Sayı 59, 2005, s.214 vd. s.215; DEMİR, Şamil: Türk Borçlar Kanunu'nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar, Ankara Barosu Dergisi, 2012/4, ss. 207-234, s.218; ZEYTİNOĞLU, s.255; Yrg. HGK.2007/11-668 E.-2007/798 K.; Yrg. HGK. E. 2001/13-569 K. 2002/534 T. 19.6.2002 (www.kazanci.com ET. 02.06.2014).

⁹³ Son yıllarda uygulamada, maket üzerinden yapılan konut ve işyeri satışlarında bağımsız bölümü teslim etmekte geciken yüklenicilerin, bağımsız bölüm alanlarla yaptıkları ibra sözleşmeleri nedeniyle uyumsuzluklar yaşanabilmektedir.

⁹⁴ TUNÇOMAĞ, s.533, 534.

⁹⁵ ALBAŞ, s.115, 116.

⁹⁶ GÜMÜŞ, s.138.

⁹⁷ Yrg. 19. HD. 04.11.2013 T. 2013/10113 E. 2013/17193 K. nak. GÜMÜŞ, s.127, dn. 93: Yargıtay bu kararında aracın çalışmaması nedeniyle başka araç kiralayan davacının başka araç kiralaması nedeniyle 17.750.00 TL. ve diğer masraflar 2.270,00 TL., toplam 20.020,00 TL. masrafının davalıdan tahsiline ilişkin yerle mahkeme kararını şu ifadelerle bozmuştur: Dosyaya sunulan "Araç satış sözleşmesi feshi" başlıklı belgede davacının bu fesihden dolayı davalıdan hiçbir hak ve alacağının kalmadığını ve davalıyı ibra ettiğini açıkça bildirdiği görülmektedir. Bu belge karşısında artık davacının davalıdan masraflar da dahil hiçbir hak ve alacak talep edemeyeceği gözetilmeden ibranemenin yorumunda yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.

⁹⁸ Yrg. 11 HD. 2001/10368 E., 2002/1249 K. bkz. GÜMÜŞ, s.139.

mektedir⁹⁹. Bu kararlar ışığında, sonradan vekâlet ücreti ve yargılama masraflarıyla karşılaşmak istemeyen davalının, ibra sözleşmesine bunlara ilişkin hüküm koydurmasının gerektiğini söyleyebiliriz. Ancak karşı taraf vekâlet ücretinin asile değil, vekile ait olduğu genel olarak kabul edildiğine göre, ayrıca vekil ile de sözleşme yapılması zorunlu olacaktır.

III. SONUÇ

İbra sözleşmesine hiç konu olamayacak ve belirli koşullarla konu olabilecek alacaklar bulunmaktadır. Bu nedenle ibra sözleşmesinin konusunun ve kapsamının doğru belirlenmesi, sonradan çıkabilecek uyuşmazlıkları önleyecektir. Bu hususları incelediğimiz çalışmamızda varmış olduğumuz sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. İvazsız ibra sözleşmeleri ve ivazsız ibra vaadi sözleşmeleri dahil ibra sözleşmeleri geçerlilik bakımından şekle tabi değildir. Bunun istisnası TBK m.420 hükmüdür.

2. Bazı Yargıtay kararlarının aksine ibra sözleşmelerinin geciktirici ve bozucu koşula bağlı olarak yapılması mümkündür.

3. TMK m.698/II, TBK m.255/II, 257, 326, 363/II'de yer alan feragat terimi teknik anlamda doğru olarak kullanılmıştır. Bu hükümlerde ibraya ilişkin düzenleme yapıldığı görüşüne katılmıyoruz.

4. İbra sözleşmesinde; dar yorum ilkesi, ibra konusu borcun açık bir şekilde belirtilmesi zorunluluğu ve ibranın, saklı tutulmamış olmaları koşuluyla, borcun fer'ileri bakımından da etkili olacağı kuralı kapsamı belirlemede önem arz eder. Kural olarak fer'i hak ve borçlar da ibra sözleşmesinin kapsamındadır.

5. Çocuğun nafaka alacağı ve yardım nafakası alacakları ile işçinin alacakları ibra sözleşmesine konu olmaz.

⁹⁹ Dava, kasko sigorta sözleşmesine dayalı tazminat istemine ilişkindir. Dava tarihi 19.6.2000 tarihinden sonra 17.7.2002 tarihinde, mahkemece bilirkişi raporu ile belirlenen miktar 252.857.318 TL. iken, davalı sigorta şirketi tarafından 274.396.100 TL. ödenmiştir. Davacı vekili 6.11.2002 celse davanın konusuz kaldığını ancak, yargılama gideri ve vekalet ücretine karar verilmesini talep etmiştir. Davalı sigorta şirketi poliçe limitini işbu davadan sonra ödemekle BK.113. madde hükmü uyarınca, faiz ve yargılama giderinden de davalılar sorumludur. Bu durumda, ibra ile fer'i haklar düşmeyecektir. O halde, davalının trafik sigorta şirketi K... Sigorta Şirketi 17.7.2002 tarihinde ödemeyi yaptığından, mahkemece uzman bilirkişi aracılığıyla, davacının sigortalısına ödeme yaptığı 5.2.2002 tarihi ile belirtilen tarihler arasında işleyen faiz miktarının hesap ettirilerek (davalı sigorta şirketi yönünden ise, davacı vekilinin beyanı ile davadan önce başvuru olmadığı anlaşıldığından, dava tarihi ile 5.2.2002 arasında işleyen temerrüt faizinin hesabı ile) sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. Yrg. 11. HD. E. 2003/207 K. 2003/5795 T. 2.6.2003

Protokolde yapılan feragate ilişkin kararlaştırma, davalı alacaklı ve davalı borçlu arasındaki hukuki ilişkiyi kapsar. Davacı avukatın vekalet ücreti alacağını kapsamaz. Protokolde davacı avukatın imzasının bulunması sonucu değiştirmez. Yrg. 13. HD. 25.03.2013, 2013/11662 E. 2013/13668 K. nak. (GÜMÜŞ, s.128, dn.94).

6. Aksi yöndeki Yargıtay kararlarına rağmen, müstakbel alacaklar ibra sözleşmesine konu olabilir; KTK'dan doğan hukuki sorumluluğa ilişkin müstakbel alacaklar ise konu olamaz (KTK m.111/I).

7. İbra sözleşmesinin geçerliliği kanunda belirtilen koşullara bağlanmış olabilir. Örneğin üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişinin (veya halefinin) ifayı istedikten ve bunu borçluya bildirdikten sonra alacaklı borçluyu ibra edemez (TBK m.129/II). Limited ortaklıklarda ortakların esas sermaye payına dair borçlarının ibra edilebilmesi için esas sermayenin azaltılması gerekir (TTK m.601). Ayrıca KTK m.111/II'de de bazı koşullar düzenlenmiştir.

8. İbra sözleşmesi, borcun ifa ile sona ermesi kuralının istisnalarındandır. Uygulamada, ibra olunan borçlu, artık alacaklının kendisine herhangi bir talepte bulunamayacağını düşünmekte ve bu nedenle sözleşme sonrası, alacaklının; manevi zarar, aşkın zarar, gecikme zararı, yargılama masrafları, vekâlet ücreti vd. taleplerine karşı ibranameyi delil olarak sunarak borcun sona erdiğini belirtmektedir. Oysa ki bu zararlar ibra sözleşmesine konu alacaktan bağımsız ayrı borç nedenlerinde dayanmaktadır. Eğer bu zararlar bakımından özel kayıtlar yer almıyorsa, ibranameye dayanarak yapacağı savunmaların hukuki bir değeri olmayacaktır. Özetle; manevi zarar, aşkın zarar, gecikme zararı, vekâlet ücreti ve dava giderlerine ilişkin alacaklar, ibra sözleşmesinde açıkça belirtilmezse ibranın kapsamında sayılmaz.

KAYNAKÇA

- ALBAŞ, Hakan: Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK. m.105), Seçkin, Ankara 2002.
- ANIK, Gönül: Borçlunun Temerrüdünden Dolayı Sözleşmeden Dönme, TBB Dergisi, Sayı 59, 2005.
- AKYOL, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.
- AKYOL, Şener: Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- AKYOL, Şener: Venire Contra Factum Proprium (Önceki Eylem İle Çelişkili Davranış Yasası), Fikret Eren'e Armağan, Yetkin, Ankara 2006.
- ALTAŞ, Hüseyin: Munzam Zararda İspat Sorunu, AÜHFD, C.50, S.1, 2001, ss. 121-129.
- ARSEBÜK, Esat: Borçlar Hukuku, Ankara 1950.
- AYBAY/HATEMİ: Eşya Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.
- AYDEMİR, Efrail: Yorum ve Çözümleriyle Aşkın Zarar- Sözleşmenin Uyarlanması- Ceza Koşulu, Seçkin, Ankara 2013
- AYRANCI, Hasan: Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK. m.105), Yetkin, Ankara 2006.
- BAMBERGER, Heinz Georg/ROTH, Herbert: Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 1, 2. Auflage, München 2007.
- BARLAS, Nami: Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, Kazancı, İstanbul 1992.
- BECKER, H.: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht Band VI Obligationsrecht 1. Abteilung Allgemeine Bestimmungen Art. 1- 183 OR, Bern, 1941/1945, s.600 Rn. 3.
- BUCHER, Eugen: OR Allgemeiner Teil, Untergang: Schuldenerlass, Stundung, Novation; OR 114-118, 2. Auflage, 1988, s.401 (http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/Bucher_ORAT_22.pdf)
- ÇİL, Şahin: İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname), Legal, İstanbul 2006.
- DEMİR, Şamil: Türk Borçlar Kanunu'nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar, Ankara Barosu Dergisi, 2012/4, ss. 207-234.
- DOMANIÇ, Hayri: Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayanın BK. 105 ve Diğer Hükümler, Seçkin, Ankara 1998.
- EDİS, Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1989.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin, Ankara 2015.
- ERTAŞ, Şeref, Eşya Hukuku, Barış Yayınları, İzmir 2015.
- ERTAŞ, Şeref: Borçlarının İfası İle İlgili Yeni Borçlar Kanununun Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan İstanbul 2011.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1977.
- GAUCH, Peter / AEPLI, Victor/STÖCKLI, Hubert: Präjudizienbuch OR, Schulthess 2012.
- GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER: Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Schulthess, Zürich 2014.

- GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk-İsviçre Hukukunda İbra Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.
- HAVUTCU, Ayşe: İfa Engelleri ve İfa Engellerine Bağlanan Hukuki Sonuçlar, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, İstanbul 2012.
- HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WIEGAND, Wolfgang: Basler Kommentar Obligationenrecht I Art. 1 – 529 OR, 4. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel.
<https://beck-online.beck.de>.
- HÜTTE, Felix/HÜTTE, Marlena: Schuldrecht Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2010.
- İZMİRLİOĞLU, Ayça: 6098 Sayılı Kanuna Göre İbraname, Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Cilt II, İzmir 2013.
- KARAYALÇIN, Yaşar: Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler II, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983.
- KILIÇOĞLU, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turan Kitabevi, Ankara 2011.
- LENGER, İsmet: Borçlar Kanunu'nun 105'inci Maddesindeki Munzam Zarar ve Bu Hususta Yargıtay 18. Hukuk Dairesi Tarafından Verilmiş Bir Bozma Kararı Nedeni ile Bazı Düşünceler, Ankara Barosu Dergisi, 1996/4.
- MEDICUS, Dieter: Die Akzessorietät im Zivilrecht, (JuS 1971/10, ss. 497-504.
- MUSIELAK, Hans-Joachim: Grundkurs BGB, 11. Auflage, Verlag C.H.Beck, München 2009.
- OĞUZMAN, Kemal/BARLAS, Nami: Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.
- ÖNDERİ, Gökhan: "Para Borçlarında Borçlu Temerrüdü Halinde Alacaklının Munzam Zararının Tazminini İsteyebilmesi Konusundaki Yargıtay Uygulaması, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 87, 2013/2.
- RADO, Türkan: Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, İstanbul 1967.
- REİSOĞLU, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2008.
- SCHLÜTER, Martin: Münchener Kommentar zum BGB, 7. Auflage, München 2016.
- SCHÖBI, Christian: Die Akzessorietät der Nebenrechte von Forderungen, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zurich 1990.
- SEROZAN, Rona: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014 (İfa).
- SEROZAN, Rona: Medeni Hukuka Giriş, 2005.
- ŞİRİN, Şerafettin: Munzam Zarar ve Faiz, Alfa Yayınları, İstanbul 1996.
- TEKİNAY, Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.2, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1985.
- von TUHR, Andreas: Borçlar Hukuku Umumi Kısım, çev. Cevat Edege, Yargıtay Yay. No: 15, Ankara 1983.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1969.
- TURANBOY, Nuri: İbra Sözleşmesi, Ankara 1998.
- UYAR, Talih: Türk Medeni Kanunu Gerekçeli İçtihatlı, Cilt 1, 2002.

- UYGUR, Turgut: Açıklamalı İçtihatlı Borçlar kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: Türk Borçlar Kanunu Şerhi Genel Hükümler, Yargıtay Yayınları, Ankara 1997.
- WIEGAND, Wolfgang: Akzessorietät und Spezialität – Zum Verhältnis zwischen Forderung und Sicherungsgegenstand, (Berner Tage für die juristische Praxis 1981, Probleme der Kreditsicherung, Bern 1982.
- ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir/GÖKYAYLA, Emre: Medeni Hukuk, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000.
- ZEVKLİLER, Aydın/ERTAŞ, Şeref/HAVUTÇU, Ayşe/AYDOĞDU, Murat/CUMALIOĞLU, Emre: Borçlar Hukuku, Barış Yayınları, İzmir 2013.
- ZEVKLİLER, Aydın/GÖKYAYLA, Emre: Özel Borç İlişkileri, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.
- ZEYTİNOĞLU, Emin: Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 4 S. 8 Güz 2005/2 s. 223-263.